

УДК 811.112:004(038)

О.І. Лучик, к.ф.н., доцент,
ПВНЗ «Буковинський університет»,
Т. О. Романова, к.ф.н., доцент,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПЕРЕВАГИ ЕЛЕКТРОННИХ СЛОВНИКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Анотація

Відповідно до змін, що відбуваються у вищій освіті, деформуються також зміст та функції іноземних мов у навчальному процесі. Стало очевидним те, що задоволення зростаючої соціальної потреби не може бути реалізоване за допомогою традиційних форм освіти. У статті автором розглянуто роль електронних словників при вивченні німецької мови. Дано характеристику найбільш вживаним електронним німецькомовним словникам: Duden online та DWDS. Узагальнено їх специфічні особливості та визначено переваги порівняно з друкованими виданнями. Обґрунтовано, що застосування е-словника уможливорює визначення частотності слова, наведення синонімів / антонімів, значення фразеологізмів, визначення сфери вживання та етимології лексики, а також моделювання малюнків та схем.

Ключові слова: вища освіта, мультимедійні технології, лексикографія, електронний словник, німецька мова.

О. И. Лучик, к.ф.н., доцент,
ЧВУЗ «Буковинский университет»,
Т. О. Романова, к.ф.н., доцент,
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

ПРЕИМУЩЕСТВА ЭЛЕКТРОННЫХ СЛОВАРЕЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В соответствии с изменениями, которые происходят в высшем образовании, деформируются также содержание и функции иностранных языков в учебном процессе. Стало очевидным то, что удовлетворение растущей социальной потребности не может быть реализовано с помощью традиционных форм образования. В статье автором рассмотрена роль электронных словарей при изучении немецкого языка. Дана характеристика наиболее употребляемым электронным немецкоязычным словарям: Duden online и DWDS. Обобщены их специфические особенности и определены преимущества по сравнению с печатными изданиями. Обосновано, что применение электронного словаря делает возможным определение частотности слова, синонимов / антонимов, значения фразеологизмов, сферы применения и этимологии лексики, а также моделирование рисунков и схем.

Ключевые слова: высшее образование, мультимедийные технологии, лексикографія, електронний словарь, немецкий язык.

Постановка проблеми. Внаслідок розвитку мультимедійних технологій традиційна лексикографія удосконалюється, а саме створюються лексикографічні джерела нового покоління – електронні словники, які базуються на специфічних прийомах машинної обробки мовного матеріалу з широким застосуванням електронного формату. Однак кількісне збільшення словникової продукції (в тому числі електронної), безумовно, пояснюється не лише модернізацією лексикографічної науки, але й зовнішніми соціокультурними причинами, антропоцентризмом сучасної словникової системи, враховуються не лише чинник адресата, але і «крик моди», до того ж саме «поліаспектність і енциклопедизм є основними тенденціями сучасної лексикографії» [3, с. 201].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам теорії і практики розробки е-словників присвячені дослідження Л. М. Беляєвої [1], О. С. Герда [3], К. П. Іванової [4], Г. М. Мандрікової [7], Н. А. Сівакової [8], С. О. Стройкова [9], Г. А. Чередніченко [10] тощо.

Формулювання цілей статті й аргументування актуальності поставленого завдання. Питання якісної освіти при організації навчального процесу з дисципліни «Німецька мова» потребує обов'язкового залучення сучасних е-словників, які є потужними

чинниками, що стимулюють процес вивчення студентами іноземної мови. Метою даної розвідки є охарактеризувати найбільш вживані електронні німецькомовні словники та визначити їхні переваги при вивченні німецької мови.

Виклад основного матеріалу. Словники виконують особливу роль у навчанні та вихованні індивіда суспільства. Так, за твердженням Р. О. Будагова, «в будь-якій науці є дві великі галузі знань: одна з них звернена до всіх грамотних людей, а інша – перш за все до фахівців. Словники звернені до всіх людей і відносяться тим самим до першої галузі знань» [2, с. 134]. До того ж вельми точно окреслено роль словника як інструменту мовної рефлексії, оскільки саме лексикографічні видання і створюють надійну основу для «свідомо-розумового» ставлення до мови. Однією з найважливіших функцій словника є те, що він «виявляється найзручнішою формою узагальнення і фіксації наших знань не лише про мову», для багатьох людей «апеляція до словника виступає як звернення до останньої інстанції для винесення того чи іншого судження, і не лише – в мові» [5, с. 5]. Тому погоджуємося, що «діалог «людина – словник» – це необхідна форма комунікативної і пізнавальної діяльності освіченого індивіда» [6, с. 63].

Поняття «е-словник» трактується дослідниками по-різному. У науковій літературі можна зустріти декілька варіантів назв таких словників, які вважаються синонімічними: автоматичний словник (Л. Беляєва), комп'ютерний словник (Г. Мандрікова). Зазначимо, що е-словник – це комп'ютерна база даних, яка дозволяє здійснювати швидкий пошук необхідних слів (словосполучень). К. Іванова стверджує, що е-словник є якісно іншим словником, оскільки «існує в іншій системі координат». Автор вказує на те, що паперовий словник «реалізує лінійний двомірний (2D) метатекстовий нарратив, а електронний словник, що є органічною частиною текстового інформаційного простору електронної спільноти, реалізує тривимірну (3D) модель, характерну для електронного гіпертексту глобальної мережі Інтернет» [4, с. 32]. Так, на цей момент найбільша кількість е-словників розміщена у World Wide Web (WWW), одному з найбільш популярних ресурсів всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет. Як і більшість WWW документів подібного типу, словники, зазвичай, створюються у форматі HTML – *Hypertext Markup Language* (мовою розмітки гіпертексту) [10].

На думку Н. Сівакової та Г. Мандрікової, відмінність е-словників від традиційних полягає у наступних ознаках: гнучкість (комплекс лінгвістичних і програмних прийомів, які спрощують звернення до словника і розширюють можливості користувача при роботі з ним); множинність (здатність організації зв'язків між різномовними лексичними одиницями та незалежного опису лексичних одиниць для кожної мови засобами цієї мови); реверсивність (можливість використання будь-якої з включених у словник мов як вхідної); динамічність (можливість постійного поповнення, корекції, вилучення застарілих даних) [7; 8].

У своїх дослідженнях С. Стройков робить висновок, що е-словники вирішують багато проблем традиційних друкованих, а саме: обсяг словникової статті; швидкість пошуку необхідної інформації; інтегрованість різнорідної інформації у межах одного словника; довговічність словника; вартість; компактність [9].

Нині існує достатньо перекладних е-словників. Останньою версією, яка найбільш широко використовується, є *Abbyy Lingvo*. Так, нова версія системи е-словників *Abbyy Lingvo x5* містить 220 словників, які містять понад 12,5 мільйонів статей для 20 мов. Завдяки інтеграції технології розпізнавання в *ABBY Lingvo x5* з'явилась можливість отримати миттєвий переклад наведенням курсору не лише у тексті, але й на зображенні (у PDF-файлах, відео-та Flash-роліках, повідомленнях у вікнах ігор і субтитрах до фільмів). Окрім того, у новій версії програми значно розширено функціонал для тих, хто вивчає мови. З'явилися нові інтерактивні вправи для поповнення словникового запасу *Lingvo Tutor*, відеоуроки, тлумачний словник з ілюстраціями. Уперше в програму включено шаблони листів для англійської, німецької, французької та іспанської мов [14]. Отже, словник *ABBY Lingvo*

відмовився від традиційного персонального використання програми на комп'ютері та служить «мостом до глобального лінгвістичного сервісу» [11].

Щодо тлумачних е-словників німецької мови, то найбільшою популярністю користуються *Duden online* та *Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache des 20. Jahrhunderts (DWDS)*.

Особливе місце в німецькій лексикографії зокрема і в історії цієї мови загалом займає міжнародне видавництво словникової літератури *DUDEN*. Першим його виданням був орфографічний словник німецької мови Конрата Дудена (1880 р.), над яким він працював 30 років та який увібрав у себе весь величезний спадок німецької словесності. Однак, оскільки словники зазнають постійних змін, була випущена електронна версія – *Duden online*. 3 травня 2011 року «біблія німецького вчителя» (*Bibel der Deutschlehrer* [12]) отримала безкоштовний доступ у мережі Інтернет. Особливістю е-словника є те, що «вся інформація є актуальною та є можливість також її удосконалити у мережі Інтернет – обширні визначення до лексеми, типові словосполучення, картини і аудіопропозиції до вимови слова» [13].

Основні характеристики *Duden online*:

- вимова;
- частотність (5 класів між полюсами «hoch» та «gering»);
- стилістичні маркери лексеми (*umgangssprachlich, salopp, gehoben, bildungssprachlich, familiär, Jargon, derb*);
- найпоширеніші синоніми, антоніми;
- типічні словосполучення;
- етимологічні дані.

Дослідимо роботу зі словником за його онлайн-версією (www.duden.de/). У рядку пошуку вводимо слово, із запропонованого переліку результатів пошуку обираємо необхідне та можемо ознайомитись із тлумаченням слова, наприклад, *die Sprache* (рис. 1).

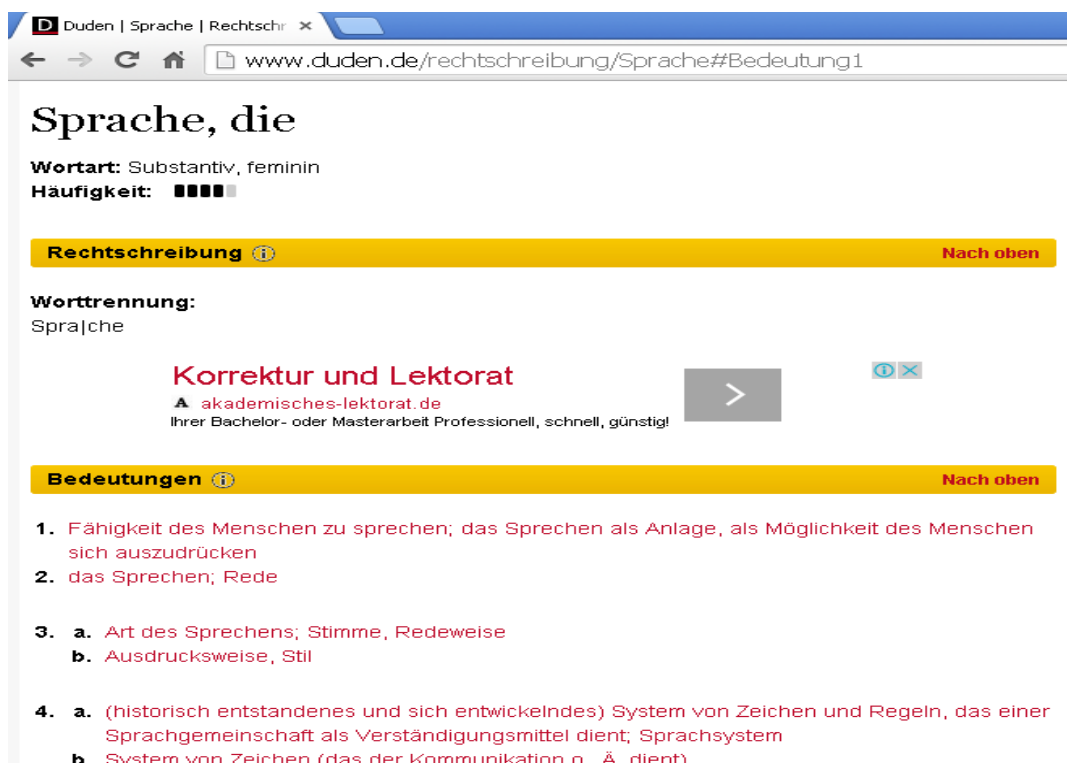

Рис. 1. Інтерфейс словникової статті *Duden online*.

Duden online пропонує розгорнуту та детальну дефініцію, що вказує форми слова, різні його значення, які супроводжуються декількома прикладами. Словникова стаття наведена у

різних кольорах, що розмежує інформацію за змістом. Користувач може при необхідності автоматично коригувати текст, також через редакцію (www.duden.de/wortvorschlag) рекомендувати нові слова до введення в електронну версію словника.

Для більш ґрунтовного та поглибленого вивчення німецької мови для студентів у нагоді стане «Електронний словник німецької мови ХХ століття» (DWDS), що є проектом Берлінсько-Брандербурської наукової академії. Його мета полягає у вибудуванні електронної системи словників на основі великого електронного текстового корпусу, основою якого став шеститомний словник сучасної німецької мови (*Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache* (WDG)), що розроблявся під керівництвом Р. Клаппенбаха (Klappenbach) протягом 1952-1977 рр. [14].

Основні характеристики DWDS:

- правописання за новим стандартом;
- вимова у формі аудіофайлів;
- парадигматичні відношення (понад 65000 синонімів);
- колокації, які систематизовані згідно з даними статистичних мір (*Mutual Information, t-score*);
- наявність текстового корпусу (*Belletristik (27 %), Journalistische Prosa (26 %), Fachtexte (22 %), Gebrauchstexte (20 %), transkribierte Texte gesprochener Sprache (5 %)*).

DWDS має вдосконалену розширену систему пошуку. Питання етимології слова розкриваються через вмонтований у дане вікно «Етимологічний словник німецької мови» (Wolfgang Pfeifer). Проблему поєднання лексичних одиниць можна дослідити у розділі DWDS-Wortprofil 3.0. Широкий спектр синонімів реалізується через *OpenThesaurus*. Цікаво виглядає словникова стаття, в якій все, що не стосується основного значення та прикладів, сховано за додатковими кнопками (рис. 2).

The screenshot shows the DWDS website interface. At the top, there is a search bar with the word "Sprache" entered. Below the search bar, there are two main panes. The left pane, titled "DWDS-Wörterbuch", displays the definition of "Sprache" (fem., -, -n) as a historical system of verbal signs and communication. The right pane, titled "Etimologisches Wörterbuch", provides a detailed etymological history of the word, tracing it from Old High German "sprāha" to modern German "Sprache".

Рис. 2. Інтерфейс словникової статті DWDS

Згідно з наведеними характеристиками та особливостями роботи е-словників, систематизуємо їх переваги порівняно з аналогічними друкованими виданнями.

Головна особливість е-словника в тому, що він поєднує такі ознаки, як велика обсяговість

та зручність користування (машинний механізм пошуку). У зв'язку із цим він більш корисний для тих, хто працює над текстом і кому необхідно чітко вловити, як слова поєднуються між собою, які сполучники при цьому використовуються, чи доречні сталі вирази тощо.

Інший аспект, за яким е-словник є кращим – можливість оновлення словникової бази, оскільки він постійно відкритий для кількісної оптимізації та якісного вдосконалення. «Паперовий» на це не здатний лише тому, що його підготовка займає великий проміжок часу, а потім майже не оновлюється та й більшість з них сьогодні просто застаріли.

Однією із важливих переваг е-словника і його основним завданням є задоволення потреб користувачів із будь-яким мовним досвідом, тобто варто підкреслити його корисність. Це забезпечується шляхом структуризації словникової статті, що виділяє основні типи інформації про лексику, також в ній можуть бути гіперпосилання на іншу статтю. Така система забезпечує можливість швидкого доступу до потрібної інформації без довготривалих виснажливих пошуків.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене нами дослідження підтверджує той факт, що е-словники мають низку очевидних й істотних переваг порівняно з їхніми паперовими «прабатьками». Сучасні е-словники не тільки значно перевершують за обсягом книжкові, а й працюють значно швидше. І це все завдяки комп'ютеризації. Отож, застосування е-словника уможливило визначення частотності слова, наведення синонімів / антонімів, значення фразеологізмів, визначення сфери вживання та етимології лексики, а також моделювання малюнків та схем. Актуальний напрям подальшої розробки окресленої проблеми полягає у розробці методики використання е-словників у навчальному процесі.

Список використаних джерел:

1. Беляева Л. Н. Проектирование лингвистических информационных баз для систем автоматической переработки текста / Л. Н. Беляева // Статистика речи и автоматическая переработка текстов : межвуз. сб. науч. тр. ; науч. ред. Р. Г. Пиотровский. – Л. : Ленингр. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена, 1988. – С. 8–28.
2. Будагов Р. А. Толковые словари в национальной культуре народов / Р. А. Будагов. – М. : Изд-во Московского университета, 1989. – 151 с.
3. Герд А. С. К определению понятия «словарь» / А. С. Герд // Проблемы лексикографии. – СПб., 1997. – С. 191–203.
4. Иванова Е. П. Семантизация имени существительного во французских толковых и энциклопедических словарях XVII–XXI вв. : автореф. дис. на соискание учён. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Е. П. Иванова. – СПб., 2008. – 45 с.
5. Караулов Ю. Н. Словарь и человек / Ю. Н. Караулов // Теория языка и словари. – Кишинев, 1988. – С. 5–9.
6. Козырев В. А. Словари как объект и инструмент языковой рефлексии / В. А. Козырев, В. Д. Черняк // Вестник Челябинского государственного университета. – 2013. – № 1 (292). Филология. Искусствоведение. – Вып. 73. – С. 63–65.
7. Мандрикова Г. М. Учебное компьютерное лексикографирование в теоретическом прикладном рассмотрении : автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Г. М. Мандрикова ; Ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина. – М., 1995. – 27 с.
8. Сивакова Н. А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном глоссарии : автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.21 «Прикладная и математическая лингвистика» / Н. А. Сивакова. – Тюмень, 2004. – 25 с.
9. Стройков С. А. Лингвопрагматические характеристики англоязычного электронного лексикографического гипертекста (на материале словаря-энциклопедии «The Free Dictionary») : автореф. дис. на соискание учён. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / С. А. Стройков. – Самара, 2008. – 23 с.
10. Чередніченко Г. А. Електронний словник та його особливості у сучасній лексикографії [Електронний ресурс] / Г. А. Чередніченко, О. С. Ковальчук. – Режим доступу : <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5447/1/Kov4a.pdf>
11. АBBYU Lingvo x5 – многофункциональная лингвистическая программа с интерактивными возможностями [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа : <http://www.abbyu.ua/company/press/2625/>
12. Reißmann O. (2011) Kostenlose Rechtschreibprüfung: Rechnet sich der Online-Duden? / Ole Reißmann // Spiegel Online. Retrieved from: <http://www.spiegel.de/netzwelt/web/kostenlose-rechtschreibpruefung-rechnet-sich-der-online-duden-a-760638.html>
13. Start frei für duden.de! (2011). Retrieved from: http://www.duden.de/aktuelle_meldungen/start-frei-fuer-duden-de
14. Wikipedia. Retrieved from: <http://de.wikipedia.org/wiki/>

THE ADVANTAGES OF ELECTRONIC DICTIONARIES IN GERMAN STUDYING

Summary

The changes in higher education lead to the changing of the content and functions of foreign languages in studying. Hence, the new formulation of the problem of foreign language studying makes it obvious that the growing social needs cannot be achieved through traditional studying forms. The role of electronic dictionaries in German studying is considered in the article. The characteristics of the most used electronic German-language dictionaries (Duden online and DWDS) are given. Their specific features are generalized and also advantages in comparison with printing editions are identified. It is substantiated that the use of the e-dictionary makes it possible to determine the frequency of the word, the definition of synonyms / antonyms, the meaning of phraseologisms, the definition of the sphere of use and the etymology of vocabulary, as well as the simulation of drawings and schemes.

Keywords: higher education, multimedia, lexicography, electronic dictionary, German.

References:

1. Beliaeva, L. N. (1988). The projection of linguistic informative bases for systems of automatic remaking of the text. *Statistika rechi i avtomaticheskaja pererabotka tekstov* [Speech's statistics and the automatic processing of texts], Leningrad, pp. 8–28 (in Russ.).
2. Budagov, R.A. (1989). *Tolkovyve slovari v natsionalnoy kulture narodov* [Explanatory dictionaries in the national culture of nations]. Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, Moskva (in Russ.).
3. Gerd, A.S. (1997). The determination of concept «dictionary». *Problemy leksekografii* [Problems of lexicography], Saint Petersburg, pp. 191–203 (in Russ.).
4. Ivanova, E.P. (2008). The semantization of noun in French explanatory and encyclopedic dictionaries. Abstract to Thesis Doctor, Saint Petersburg (in Russ.).
5. Karaulov, Yu.N. (1988). Dictionary and man. *Teoriia yazika i slovari* [The theory of language and dictionaries], Kishinev, pp. 5–9 (in Russ.).
6. Kozyrev, V.A. & Cherniak, V.D. (2013). Dictionaries as an objekt and an instrument of the linguistic reflection. *Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo universiteta* [Bulletin of the Chelyabinsk state university], vol. 1 (292), pp. 63–65 (in Russ.).
7. Mandrikova, G. M. (1995). The educational computer-based lexicography in the theoretical applied consideration. Abstract to PhD dissertation, Moskva (in Russ.).
8. Sivakova, N.A. (2004). The lexicographic description of English and Russian fitonims in the electronic glossary. Abstract to PhD dissertation, Tiumen (in Russ.).
9. Stroykov, S.A. (2008). Linguistic-pragmatical descriptions of English electronic lexicographic hypertext (on the material of dictionary-encyclopedia «The Free Dictionary». Abstract to PhD dissertation, Samara (in Russ.).
10. Cherednichenko, G.A., & Kovalchuk, O.S. *Elektronnyy slovnyk ta yoho osoblyvosti u suchasnyy leksykohrafii* [The electronic dictionary and its features in modern lexicography]. Available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5447/1/Kov4a.pdf> (Accessed 5 Dec 2017) (in Ukr.).
11. ABBYY Lingvo x5 – *multifunction linguistic program with interactive possibilities*. (2011). Available at: <http://www.abbyy.ua/company/press/2625/> (Accessed 10 Nov 2017) (in Russ.).
12. Reißmann, O. (2011). Kostenlose Rechtschreibprüfung: Rechnet sich der Online-Duden? Spiegel Online. Available at: <http://www.spiegel.de/netzwelt/web/kostenlose-rechtschreibpruefung-rechnet-sich-der-online-duden-a-760638.html> (Accessed 8 Nov 2017).
13. Start frei für duden.de! (2011). Available at: http://www.duden.de/aktuelle_meldungen/start-frei-fuer-duden-de (Accessed 8 Nov 2017).
14. Wikipedia. Available at: <http://de.wikipedia.org/wiki/>

